

วิธีการและกระบวนการวิจัย

การเลือกหน่วยวิจัยและประชากร

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงสภาพขวัญและความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของอาจารย์ประจำระดับอุดมศึกษา โดยเปรียบเทียบระหว่างวิทยาลัยเอกชนและมหาวิทยาลัยของรัฐ เนื่องจากผู้วิจัยตระหนักดีว่าผลงานของบรรดาคณาจารย์ระดับอุดมศึกษาทั้งหลายย่อมขึ้นอยู่กับขวัญและความพึงพอใจในการปฏิบัติงานที่อาจารย์แต่ละท่านได้รับอยู่ เป็นประการสำคัญ สำหรับสาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะมหาวิทยาลัยของรัฐเพียง 2 แห่ง คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กับวิทยาลัยเอกชนเพียง 4 แห่ง คือ วิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาลัยการค้า วิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย และวิทยาลัยอัสสัมชัญบริหารธุรกิจ เท่านั้น ก็เนื่องจากว่าสถาบันระดับอุดมศึกษาทั้งสองประเภทมีอยู่กระจัดกระจายทั่วประเทศ และเนื่องจากข้อจำกัดทางด้านเวลาและกำลังทรัพย์ จึงทำให้เป็นการยากที่จะทำการวิจัยจากสถาบันอุดมศึกษาทั้งหมดได้ด้วยบุคคลเพียงคนเดียว ประกอบกับผู้วิจัยเห็นว่าสถาบันทั้ง 6 แห่งดังกล่าวก็พอจะเป็นตัวแทนของมหาวิทยาลัยของรัฐและวิทยาลัยเอกชนทั้งหมดได้ เพราะสถาบันดังกล่าวต่างก็มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักและยอมรับของบุคคล โดยทั่วไปมาเป็นเวลานานพอสมควรแล้ว

การรวบรวมข้อมูล

วิทยาลัยเอกชน อาจารย์ประจำวิทยาลัยเอกชนทั้ง 4 แห่งดังกล่าว มีจำนวนรวมทั้งสิ้นประมาณ 272 คน¹ ผู้วิจัยได้ออกแบบสอบถามไปประมาณ 50% ของอาจารย์ประจำทั้งหมดคือ 136 ชุด แต่ได้รับกลับคืนมาเพียง 119 ชุด ก่อนทำการวิจัยได้คัดแบบสอบถามที่เสียออกไป 9 ชุด ดังนั้นจึงเหลือแบบสอบถามที่สมบูรณ์นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้ 110 ชุด คิดเป็น 87.5% ของจำนวนที่ส่งไป

มหาวิทยาลัยของรัฐ เนื่องจากจำนวนอาจารย์ประจำจุฬาลงกรณ-มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีจำนวนมากคือ 2,033 คน และ 502 คน ตามลำดับ² ผู้วิจัยจึงต้องใช้วิธีสุ่มตัวอย่าง ทั้งนี้เพื่อเป็นการประหยัดเวลาและงบประมาณ โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ (*Simple Random Sampling*) เนื่องจากประชากรมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปที่จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย จำนวน 255 ชุด และที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน 110 ชุด คิดเป็น 12.5% และ 21.9% ของจำนวนอาจารย์ประจำจุฬาฯ และธรรมศาสตร์ ทั้งหมดตามลำดับ ปรากฏว่าได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจาก จุฬาฯ 172 ชุด เป็นแบบสอบถามที่เสีย 14 ชุด ซึ่งต้องคัดออก จึงเหลือแบบสอบถามที่สมบูรณ์นำมาใช้ในการวิจัยได้ 158 ชุด คิดเป็น 62% ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมดที่ส่งไปยังจุฬาฯ สำหรับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา 77 ชุด เป็นแบบสอบถามที่เสีย ต้องคัดออก 11 ชุด เหลือแบบสอบ

¹ ข้อมูลจากวิทยาลัยกรุงเทพฯ วิทยาลัยการค้า วิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย และวิทยาลัยอัสสัมชัญบริหารธุรกิจ ประจำปีการศึกษา 2521.

² ข้อมูลจากฝ่ายวางแผนฯ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย และฝ่ายการเจ้าหน้าที่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปีการศึกษา 2521.

ถามที่สมบูรณ์นำมาใช้ในการวิจัยได้ 66 ชุด คิดเป็น 60% ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมดที่ส่งไปยังธรรมศาสตร์ กล่าวโดยสรุป รวมแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนจากมหาวิทยาลัยของรัฐและใช้การได้ทั้งหมด 224 ชุด จากจำนวนที่ส่งไปทั้งหมด 365 ชุด คิดเป็น 61.4% ของจำนวนที่ส่งไป

ตารางที่ 1

จำนวนอาจารย์ประจำวิทยาลัย เอกชนที่ออกแบบสอบถามไปและได้รับกลับคืนมา

วิทยาลัย เอกชน	จำนวน อาจารย์ ประจำ	จำนวนแบบ สอบถาม ที่ส่งไป	จำนวนแบบ สอบถาม ที่คืนมา
1. วิทยาลัยกรุงเทพ	90	30	23
2. วิทยาลัยการศา	110	50	43
3. วิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย	37	37	35
4. วิทยาลัยอัสสัมชัญบริหารธุรกิจ	35	19	9
รวม	272	136	110

ตารางที่ 2

จำนวนอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยของรัฐที่ออกแบบสอบถามไปและได้รับกลับคืนมา

มหาวิทยาลัยของรัฐ	จำนวน อาจารย์ ประจำ	จำนวนแบบ สอบถาม ที่ส่งไป	จำนวนแบบ สอบถาม ที่คืนมา
<u>จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย</u>			
จำนวนอาจารย์ประจำทั้งหมด 2,033 คน แยกตามคณะได้ดังนี้			
1. สถาปัตยกรรมศาสตร์	59	20	12
2. อักษรศาสตร์	148	30	25
3. พาณิชยศาสตร์และการบัญชี	102	25	20
4. นิเทศศาสตร์	41	5	3
5. ทันตแพทยศาสตร์	136	10	3
6. เศรษฐศาสตร์	71	15	9
7. ครุศาสตร์	317	35	12
8. วิศวกรรมศาสตร์	201	30	22
9. นิติศาสตร์	29	5	10
10. แพทยศาสตร์	322	20	6
11. เกษศาสตร์	97	10	9
12. รัฐศาสตร์	62	20	14
13. ศึกษาศาสตร์	325	20	11

มหาวิทยาลัยของรัฐ	จำนวน อาจารย์ ประจำ	จำนวนแบบ สอบถาม ที่ส่งไป	จำนวนแบบ สอบถาม ที่คืนมา
14. สัตวแพทยศาสตร์	55	10	2
รวม	2,033	255	158
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์			
จำนวนอาจารย์ประจำทั้งหมด 502 คน แยกตามคณะได้ดังนี้			
1. นิติศาสตร์	33	15	10
2. พาณิชยศาสตร์และการบัญชี	76	20	12
3. รัฐศาสตร์	37	15	9
4. เศรษฐศาสตร์	81	10	7
5. สังคมสงเคราะห์ศาสตร์	32	10	3
6. ศิลปศาสตร์	188	30	20
7. แผนกอิสระวารสารศาสตร์และ สื่อสารมวลชน	30	5	2
8. แผนกอิสระสังคมศาสตร์และมนุษย ศาสตร์	25	5	3
รวม	502	110	66
รวมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย - ธรรมศาสตร์	2,535	365	224

วิธีการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามขึ้นมา ทั้งนี้โดย การศึกษาจากวิทยานิพนธ์และหนังสือที่เกี่ยวข้อง เป็นแนวทาง ลักษณะของคำถาม ในแบบสอบถามเป็นคำถามแบบปิด (closed end questions) สำหรับเนื้อหา ของแบบสอบถามแบ่งออกได้ดังนี้ (โปรดดูรายละเอียดแบบสอบถามในภาคผนวก)

ตอนที่ 1 เป็นความรู้เกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวของอาจารย์ประจำระดับอุดมศึกษา ประกอบด้วยคำถามที่เกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพการสมรส อายุการทำงาน (อายุราชการ) คุณวุฒิ และอัตราเงินเดือน (ข้อ 1 - ข้อ 7)

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน แบ่ง เป็น 10 หมวด รวม 40 ข้อ (ข้อ 8 - ข้อ 47) คือ

1. เกี่ยวกับลักษณะของงาน
2. เกี่ยวกับผู้บังคับบัญชา
3. เกี่ยวกับโอกาสก้าวหน้าในการทำงาน
4. เกี่ยวกับเงินเดือนและสิทธิผลประโยชน์ต่าง ๆ
5. เกี่ยวกับนักศึกษา
6. เกี่ยวกับเพื่อนร่วมงาน
7. เกี่ยวกับปริมาณงานและความรับผิดชอบ
8. เกี่ยวกับลักษณะการบริหารงาน
9. เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในการทำงาน
10. เกี่ยวกับความมั่นคงในการทำงาน

ซึ่งผู้วิจัยจะนำไปวิเคราะห์หาระดับความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน
ของอาจารย์ประจำวิทยาลัย เอกชนและมหาวิทยาลัยของรัฐ

การทดลองใช้แบบสอบถาม ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับ
อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ และอาจารย์ประจำวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
แห่งละ 10 ชุด รวม 20 ชุด แล้วต่อมาจึงสัมภาษณ์เพื่อขอความคิดเห็นว่าแบบ
สอบถามตอนใดหรือข้อความใดที่สงสัยไม่เข้าใจก็นำมาปรับปรุงใหม่ให้เหมาะสม
แล้วจึงส่งแบบสอบถามแก่อาจารย์ประจำในสถาบันทั้งสองประเภทดังกล่าว

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

จากทัศนคติของอาจารย์ประจำระดับอุดมศึกษาที่มีต่อปัจจัยต่าง ๆ
ซึ่งมีผลกระทบกระเทือนต่อระดับความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ผู้วิจัยจะนำมา
ให้คะแนนเป็น 3 ระดับ คือความพึงพอใจสูง ความพึงพอใจปานกลาง และความ
พึงพอใจอยู่ในระดับต่ำ โดยให้คะแนนเป็น 3, 2 และ 1 ตามลำดับ ทั้งนี้การ
ตั้งคำถามและคำตอบในแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ยึดทฤษฎีทางด้านการบริหารงาน
บุคคล เป็นหลัก การวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของอาจารย์
ประจำระดับอุดมศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดปัจจัยต่าง ๆ เอาไว้ 10 ปัจจัย
(โปรดดูรายละเอียดในตารางหน้าถัดไป)

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดฐานคติ (Assumption) ว่า คำถามแต่ละคำถาม
มีน้ำหนักเท่า ๆ กัน สามารถนำคะแนนมารวมเพื่อประเมินระดับความพึงพอใจ
ในการปฏิบัติงานของอาจารย์ประจำระดับอุดมศึกษาในสถาบันทั้งสองประเภทได้
ส่วนการวิเคราะห์ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. วิเคราะห์ระดับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของอาจารย์ประจำระดับอุดมศึกษาในสถาบันทั้งสองประเภทที่มีต่อปัจจัย และแต่ละปัจจัยจากสูตร ¹

$$\bar{X} = \frac{\text{คะแนนรวมของคำตอบแต่ละปัจจัย}}{\text{จำนวนคน} \times \text{จำนวนคำถามในแต่ละปัจจัย}}$$

(\bar{X} เป็นสัญลักษณ์ของค่ามัธยฐานเลขคณิตหรือ arithmetic mean)

ศูนย์วิทยพัชการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ Herbert M. Blalock Jr., Social Statistics (New York: McGraw-Hill Book Co., 1972) and George W. Snedecor and William G. Cochran, Statistical Methods (Iowa: The State University Press, 1967)

ตารางที่ 3

ปัจจัยต่าง ๆ ในแบบสอบถาม

ปัจจัย	คำถามข้อ
1. ลักษณะของงาน ✓	8, 9, 10, 12(11.1, 11.2), 13, 14, 15
2. ผู้บังคับบัญชา	16-19
3. โอกาสก้าวหน้าในการทำงาน ✓	20-23
4. เงินเดือนและสิทธิผลประโยชน์ต่าง ๆ	24-26
5. นักศึกษา	27-30
6. เพื่อนร่วมงาน	31-33
7. ปริมาณงานและความรับผิดชอบ	36-39
8. ลักษณะการบริหารงาน ✓	34-35, 40-42
9. สภาพแวดล้อมในการทำงาน	43-45
10. ความมั่นคงในการทำงาน	46-48

2. วิเคราะห์ถึงระดับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของอาจารย์ประจำระดับอุดมศึกษาในสถาบันทั้ง 2 ประเภท ที่มีต่อบัณฑิตแต่ละหมวด จากสูตร

$$\bar{X} = \frac{\text{คะแนนรวมของคำตอบแต่ละหมวด}}{\text{จำนวนคน} \times \text{จำนวนคำถามในแต่ละหมวด}}$$

(\bar{X} เป็นสัญลักษณ์ของค่ามัธยฐานเลขคณิตหรือ arithmetic mean)

3. วิเคราะห์ระดับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของอาจารย์ประจำระดับอุดมศึกษาโดยส่วนรวมของสถาบันแต่ละประเภท จากสูตร

$$\bar{X} = \frac{\text{คะแนนรวมของคำตอบทั้งหมด}}{\text{จำนวนคน} \times \text{จำนวนคำถามทั้งหมด}}$$

(\bar{X} เป็นสัญลักษณ์ของค่าเฉลี่ยเลขคณิตหรือ arithmetic mean)

สูตรการหาค่าเฉลี่ยเลขคณิตทั้ง 3 สูตรนี้ หมายถึงการหาค่าเฉลี่ยที่ได้จากการหารผลรวมของคะแนนด้วยจำนวนคนและจำนวนคำถามทั้งหมด (ซึ่งในที่นี้แบ่ง เป็นทั้งหมดในแต่ละปัจจัยในสูตรที่ 1 ทั้งหมดในแต่ละหมวดในสูตรที่ 2 และรวมทั้งหมดทุกข้อในสูตรที่ 3)

4. เกณฑ์การวิเคราะห์พิจารณาระดับออกเป็น 3 ช่วง คือ

1.00-1.69 ถือว่าเป็นระดับความพึงพอใจต่ำสุด

1.70-2.39 ถือว่าเป็นระดับความพึงพอใจปานกลาง

2.40-3.00 ถือว่าเป็นระดับความพึงพอใจสูงสุด

เกณฑ์การวิเคราะห์ดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยได้ดัดแปลงมาจากวิธีการของไลเกิร์ต

(Likert's scale) ซึ่งแบ่งการให้คะแนนออกเป็น 5 ระดับ โดยสัมพันธ์กับการตั้งคำถามในแบบสอบถาม แต่ผู้วิจัยมีความเห็นว่าวิธีการของไลเกิร์ต ก็ยังมีข้อบกพร่องอยู่บางประการคือ ผู้ตอบแบบสอบถามมักจะรู้สึกอึดอัดใจที่จะตัดสินใจเลือกคำตอบซึ่งมีน้ำหนักของข้อความใกล้เคียงกันได้ลำบากคือ เห็นด้วยอย่างมาก เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างมาก ซึ่งบางครั้งก็เป็นการยากสำหรับผู้ตอบแบบสอบถามที่จะชี้ให้ชัดเจนไปได้ว่าความรู้สึกเห็นด้วยที่เขามีต่อคำถามข้อนั้น ๆ มันอยู่ในระดับใด เห็นด้วยในระดับธรรมดาหรือเห็นด้วยในระดับอย่างมาก หรือความรู้สึกไม่เห็นด้วยก็เช่นกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำแนวความคิด

ของไล เกิร์ตน์มาดัดแปลงให้เหลือเพียง 3 ระดับ คือ สูง ปานกลาง และต่ำ โดยสัมพันธ์กับการตั้งคำถามและการกำหนดคำตอบในแบบสอบถาม เพื่อจะวัดดูว่า ผู้ตอบมีขวัญและความพึงพอใจอยู่ในระดับใด ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่าผู้ตอบจะสะดวกใจที่จะเลือกคำตอบได้มากกว่า

พร้อมกันนี้จะแสดงให้เห็นค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ของคะแนนรวมแต่ละคำถามและแต่ละปัจจัยด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เห็นถึงความเบี่ยงเบนของความพึงพอใจในแต่ละระดับ โดยใช้สูตร $S.D. = \frac{\sum f(X-\bar{X})^2}{N}$

จากเกณฑ์การวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจดังกล่าว ผู้วิจัยจะถือหลักว่า

ถ้าระดับของปัจจัยอยู่ในระดับต่ำ เป็นปัจจัยที่ต้องแก้ไข

ถ้าระดับของปัจจัยอยู่ในระดับปานกลาง เป็นปัจจัยที่ควรจะมีการปรับปรุงให้ดีขึ้น

ถ้าระดับของปัจจัยอยู่ในระดับสูง เป็นปัจจัยที่ควรจะรักษาให้อยู่ในระดับนั้นตลอดไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย